Esenţializări simbolice în imagologia poetică. Poezia de limba română din Serbia

Carmen DĂRĂBUŞ*

„Întrebaţi-i pe poeţi cum se mută, printr-un simplu/
vers, arterele oraşului în livada cu vişini”
(Mărioara Baba Vojnović, *La şcoala poeţilor*).

Key-words: *cosmic tree*, *relation earth-water-vegetable*, *epistemological relativism*

Nostalgia întoarcerii la vegetal este, în antropologia cultural-simbolică, dorinţa de odihnă, extincţia, dar în acelaşi timp şi viaţa văzută în totalitatea ei perenă. Alături de *cuvânt*, raportarea la *vegetal* este o altă „călătorie” recurentă a poeţilor de limbă română din *Antologia poeziei româneşti din Serbia*. Autorii se adresează unui public simpatetic, în primul rând cunoscătorilor de limba română din spaţiul ex-iugoslav, ca prim filtru al accederii spre alte spaţii culturale. Aşadar

> există, în cazul operei simbolice, o comunitate de cod între autor şi publicul contemporan acestuia, problema decodării şi receptării mesajului devenind una de spontaneitate bazată pe reperele spirituale ale epocii (Liiceanu 2005: 88–89).

Motivele literare în directă relaţie cu vegetalul transsubstanţializează brutalităţile istoriei concrete, pentru că „istoria corupe, trecerea timpului adulterează sensurile primordiale ale simbolului” (Eliade 1994: 234). Dialectica sacrului spune că fragmentul (arborele, planta) este purtătorul Totalităţii, astfel că vegetaţia devine realitatea-viaţă cu forţă de regenerare, manifestată proteic şi ubicuu din surse inepuizabile.

Depozitar al memoriei afective, vegetalul conservă salvator frumosul dintr-un trecut rănit; fructul esenţializează, comunică, istoria sa fiind similară celei umane în efortul devenirii, al împlinirii şi, în cele din urmă, al recontopirii cu natura. Din imaginarul vegetal nu lipseşte pământul, centru orizontal de atracţie a vegetalului în momentul retragerii întru renaştere şi elan vertical prin care cuvântul se întrupează:

> O singură adiere de vânt necunoscut/ Ne va trezi imaginea în miez de noapte/ Preafrumoasa amintire din putredul trecut/ Va scutura copacul/ Cu mere dulci şi coapte./ […] ţărână urcând pe o aripă în zbor discret (Slavco Almăjan, *Dezlegarea izvoarelor*, p. 15–16).

* Universitatea de Nord, Baia Mare, România.

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

El nu se supune îngrădirilor artificial create, ci urmează, firesc, ritmurile naturii, moartea însemnând renaştere, condiţie a germinării prin sâmburele căzut în ţărână: „Nu există loc pentru ziduri/ Masca de ceară se apropie de cui/ Fructele în sâmburi neadormite cad" (Idem, *Masca de ceară*, p. 17). Martor şi confident al căutărilor şi regăsirilor erotice, copacul este o prezenţă *axis mundi*: „era o noapte tristă/ Fără stele/ Fără cer/ Am povestit copacilor cum ne-am iubit/ Ea era scoică/ Eu corăbier" (Idem, *Nomazi sentimentali la circ*, p. 27). Pământ-apă-vegetal se intercondiţionează în crearea şi menţinerea vieţii, aşa cum natura interioară a artistului are nevoie de permanente refertilizări emoţionale spre a se menţine, spre a-şi continua menirea naturală: „Cum să traducem tăcerea peştelui/ Cum să traducem încolţirea grâului/ Să întrebăm apa şi să-ntrebăm pământul/ Ei sunt traducătorii peştelui şi ai grâului" (Idem, *Criza traducerii*, p. 19). Relaţia formă/conţinut, la nivel poetic, este o reinventare permanentă, dinamizată de formă care condiţionează rezistenţa, în timp, a conţinutului: „Vântul din rimă şi miezul din măr/ Cuvântul şi gheaţa pătrund spre adevăr" (Idem, *Tropisme*, p. 26). Fructul conţine misterul divin al facerii, imposibil de evaluat raţional, este taina naturii care se regenerează, trăind emoţia coacerii, similară cu cea a fiinţei simţind neliniştita trecere spre maturitate:

> Căci contrafortul înălţat cu sârg/ E poate-o nouă dogmă, o nouă teorie/ Dar spaima fructelor ce dau în pârg/ Şi calea tainică spre veşnicie/ Degeaba încercaţi s-o tâlcuiţi/ Cu cercuri, cu triunghiuri, cu pătrate (Mihai Avramescu, *Despre geometrie*, p. 29).

Alteori este apogeul toamnei dătător de predispoziţii hedoniste – omagiu adus lui Dionysos: „Cine se mai gândeşte la dragoste/ Când fructele cad/ Când se bea vin/ Iar omul/ nu-i decât o unealtă" (Ion Miloş, *Am ales dragostea*, p. 209). Presimţirea declinului, a morţii este transpusă expresionist, în simbioza viaţă-moarte. Copacul nu mai musteşte de sevă, ci seacă, se pietrifică odată cu inerenta lunecare în iarna fiinţei:

> Abia ieşisem de sub iarbă; aveam/ un gust puternic de pământ în gură;/ un viitor cadavru atârna în mintea mea,/ rădăcini aeriene se împleteau/ în jurul picioarelor mele,/ iar aripile nu-mi serveau la nimic.// […] Un trunchi de arbore pietrificat,/ nişte braţe lucioase şi umeri scânteietori/ un zâmbet de argilă arsă/ mă urmăreau de-a lungul drumului,/ grăbind succesiunea anotimpurilor (Mărioara Baba Vojnović, *Inversiune*, p. 52).

supunerea vieţii prin lipsa de sens: „Arborii-şi îndoaie spinarea/ în ploconelile neantului" (Radu Flora, *Aştept*, p. 161). Cromatica stinsă alături de simbolul bufniţei este tristeţea presimţită în apropierea morţii ori în a trecerii unei etape care-şi pierde suflul: „Din arborele istovit/ cele din urmă/ culori se desprind/ în ochii bufniţelor/ strigându-se speriate" (Felicia-Marina Munteanu, *Dezgust*, p. 184).

Simbioza frumuseţii şi a păcatului, a neliniştii care mineză însăşi inima arborelui apare în poezia lui Ioan Flora: „Astfel, două pietre de râu/ se zgâiesc perfid şi pătimaş la mine,/ un şarpe se încolăceşte în inima lemnului de trandafir" (*Recitindu-l pe Vasko*, p. 149), anulând aşteptările luminii din câmpul verde-crud; iar „brazii verzi, împodobiţi/ cu fâşii de hârtie multicoloră, se uscaseră de-a binelea" (*Cimitirul din curte*, p. 153). Ameninţarea morţii, criza morală ori cea emoţională aduc atingere însuşi simbolului vieţii ce uneşte cosmicul cu teluricul. Şi tot despre o simbioză, în ţesătură intertextuală, cea a frumosului şi a urâtului, vorbeşte imaginea poetică a lui Pavel Gătăianţu: „Se-ntâlniră aceleaşi străzi/ împuţite/ de balegă celestă

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

şi florile/ răului" (*Zorile din baltă*, p. 169). O viguroasă imagine a simbiozei viață–moarte trăită în ritmurile naturii construieşte Olimpiu Baloş în poezia *Ion:* „Oamenii au aprins mirişstea./ Mirosea a pâine arsă/ şi-a pământ uscat […] Tata a apăsat mai adânc brazda/ şi a scos sămânța;/ a înălțat-o spre soare/ apoi, am plâns/ şi-am înțeles că/ Ion a murit." (*ibidem*, p. 57); mirosul pâinii reface permanent legătura cu toposul copilăriei, cel mai adesea în tonalități blând nostalgice:

> Acolo unde m-am născut/ mirosea a pâine caldă,/ a spice coapte de grâu, a broboane de sudoare,/ mirosea a viață./ Acolo unde m-am născut/ s-a împrăştiat prin văzduh/ aroma delicată a viei şi fluierul lin/ al ciobanului (Ionela Mengher, *Acolo unde m-am născut*, p. 198);

sau dintr-o perspectivă exotic-luminoasă, aceeaşi intercondiționare a seminței care doar murind devine rod, cum spune Evanghelia după Ioan:

> Nu-ți trebuie mare filozofie/ să decojeşti o portocală/ să stropeşti apoi/ cu sucul ei/ pământul de sub streşină./ Sâmburii să-i arunci în aer/ cu convingerea că din ei/ într-o bună zi/ va încolți înțelepciunea omenirii/ iar din coaja ei portocalie/ cum poate fi altfel?/ faci adăpost pentru câini (Eugenia Bălteanu, *Risipă de timp*, p. 91).

Şi tot simbioza viață–moarte, într-o imagine încărcată de paradoxală senzualitate dată de sugestia ispitei adamice în poezia Ilenei Ursu:

> dacă pielea ta simte mirosul gerului/ dacă începi cu glas străin să vorbeşti/ caută holda-n mormânt/ cu măr la cap în loc de cruce// […] Se va stinge oare vreodată/ focul ce arde/ carnea coaptă a frunzelor (*Numele şi umbra*, p. 262).

Există o recurență a ideii de sămânță–însămânțare care poate fi pusă în directă legătură şi cu mediul natural de viață, dar şi cu raportarea, fie şi în subconştient, la consolidarea legăturilor cu pământul, cu locurile în care s-au născut. Este o reconfirmare permanentă a dreptului de a locui alături de Celălalt. Totul face parte din circuitul naturii, coaja nu e un rest inutil, regnurile se cheamă şi se completează firesc. Sămânță–plantă, semnificant–semnificat, fățişe ori camuflate obsesii ale întemeierii în lutul profund, dincolo de oboseala nisipului mişcător al nou-veniților:

Conştiința simbolică vede semnul în dimensiunea sa profundă, s-ar putea chiar spune, geologică, deoarece, pentru ea, etajarea semnificatului şi a semnificantului constituie simbolul" (Barthes 1980: 121). Topirea în natură este o formă de luare în stăpânire a locurilor neviciate de relații sociale dictate de alte considerente decât cele ale reacției spontane:

> Cu sentimentul uriaşei bogății de-a nu avea nimic,/ Ademenit de confortul spicelor dătătoare de boabe de sămânță,/ Voi adormi, într-o zi, nepăsător, în pusta înnebunită de singurătate/ Sau pe pământul reavăn, în tăcerile pădurii,/ Fremătând de puritate şi de prospețime. […] Şi voi reveni cu boabele încolțite în mângâierea primăverii (Iulian Rista Bugariu, *Nepăsare*, p. 100).

Asemenea ierbii, poetul se visează îmbătrânind cât să se înțelepțească şi reîntinerind, succesiv, întru bucuria unor noi experiențe, uitând, vegetal, prețul celor deja trăite:

> iarba e unica în stare să încalece veşnicia/ sugrumând, ci firele ei, gâtlejul anilor/ şi muşcând văzduhul/ în tihna ei plină de puritate./ iernile trec pe deasupra şi pe

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

dedesubtul ei/ adulmecând-o ca hienele,/ iar ea ţâşneşte mereu din ugerele pământului/ în zile vlăguite de sângele primăverii.// […] şi eu mă agăţ de firele ei ca iedera de garduri,/ tot mai străin de elementele propriei fiinţe (Idem, *Iarba vremii*, p. 98).

Câmpia se înalţă odată cu iubirea crescândă şi scade odată cu stingerea ei: „Ochii ţi-i sărut şi vor trăi mult,/ câmpiile vor avea înălţimea noastră/ în revărsatul zorilor" (Mărioara Ţ. Sfera, *Dorul nu-i numai dor*, p. 239). Există, la poeţii de limba română din Serbia, un adevărat panteism în care grâul din întinderea panonică – exil şi casă –, şi emoţia fiinţei se regăsesc într-un sistem de vase comunicante:

O, şi câte va mai trebui să văd,/ despre câte să vorbesc – /că-ntr-adevăr, necruţătoare şi plină de răni/ e lumina ce-o respiri – dar trec aproape mut/prin dimineţile astea exilate-n lanuri de grâu.// […] Toate se vor prăbuşi,/ se vor face una cu pământul – devastate,/ sleite,/ decapitate precum roua spicelor de grâu (Nicu Ciobanu, *Într-o dimineaţă la ţară*, p. 119).

Întoarcerea în mediul familial rural este refacerea legăturii cu sentimentului paradiziac al apartenenţei dătător de confort emoţional. Tată şi fiu se integrează, antropologic, în ordinea cosmică a fiinţării şi a interdependenţelor:

Cu nervii obosiţi de atâta umblet răzleţ/ mă oprii într-o zi la tata în bătătură./ – Ai venit? – mi-a zis el molfăind pâine în gură –/ ştii că fără tine-mi sunt zilele ca mărul pădureţ./ […] Mi-e dor de portretul bunicului cu obielele tărcate,/ de icoanele în cununi de busuioc,/ de fluierul meu, făcut din soc,/ de covoarele de mama înflorate (Simion Drăguţa, *În soba mare, la tata*, p. 142).

O melancolie gravă, în care originile şi simbolizarea lor constituie centrul lumii. Arareori apare peisajul urban la aceşti poeţi, legătura cu ruralul simbolizând întoarcerea la tradiţie sau menţinerea în tradiţie, care le sporeşte confortul psihic al apartenenţei. De altfel, spaţiul urban este unul în care aculturaţia este mult mai fertilă decât în cel rural, chiar dacă şi aici se produc interferenţe, fiecare comunitate etnică fiind receptoare şi donatoare, în acelaşi timp, de elemente de civilizaţie specifice. Plecarea *de acasă* este resimţită ca pierdere, ca rătăcire în momentele de cumpănă, chiar dacă întoarcerea nu mai poate fi decât arareori definitivă, bucuria clipei de acasă are rol curativ:

Dacă-mi întâlniţi cumva/soarta rătăcită în neant,/ spuneţi-i că o caut/ pe-un drum de ţară,/ prăfuit de speranţe,/ prin grânele verii aurii,/ printre boabe şi ciorchini tomnatici (Aurora Rotariu Planjanin, *Eu*, p. 233);

salvarea lumii gata să se usuce stă în fruct, plecarea nu mai pare definitivă dacă înăuntru se află sădită sămânţa dorului de casă: „Când pleci, ia nucile/ cu tine, că altceva/ nu avem/ s-a uscat nucul din vie/ şi cine ştie…" (Idem, *Singuri cu noi*, p. 234).

Axis mundi visat, în poezia Marianei Dan copacul se structurează viguros „coroană şi rădăcină –/ cu trunchiul mai mare/ decât copacul" (*sărbătoarea*, p. 129) la mijloc, încât pare că rădăcina şi coroana sunt simple pretexte ale existenţei tulpinii, apogeu al vârstei de mijloc. În tradiţia indiană, cosmosul este figurat ca un arbore uriaş, răsturnat cu rădăcina înfiptă în cer şi cu ramurile acoperind pământul. Tăierea arborelui de la rădăcină echivalează cu ruptura dintre univers şi om. Mircea Eliade îl citează pe Ananda Coomaraswamy şi relevă ideea că trunchiul e inteligenţa, cavităţile interioare sunt canalele pentru simţuri, ramurile sunt elemente

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

cosmice şi obiecte ale simțurilor, iar florile şi frunzele – binele şi răul, pe când florile – plăcerea şi suferința. Rădăcina este principiul, nevoia de fixare, de stabilitate pentru ființă, iar ramurile sunt formele de manifestare ale principiului.

Alteori, pretextul fructului râvnit schițează imagini ludice, pline de prospețime: „Copiii intră/ În livada de căpşuni/ Ca vânătorii" (Ioan Baba, ***, p. 43) sau, cu forța de concentrare a unui haikú, grele de tristeți, corespondențe între regnuri: „Vârful salciei/ Peste gâtul şi gândul/ Lebedei triste" (Idem, p. 44). Rodul vegetalului aparține viețuitoarelor câmpului, firească lunecare dintr-un regn în altul, continuare dintr-un regn în alt regn, într-un peisaj al armoniei cosmice diseminându-se şi dinamizând: „În fiecare fir de grâu creşte câte un iepure/ şi-n seara coacerii, când/ valurile mării amenință castelul să străpungă,/ el răsare pe neaşteptate şi/ sare din frunză-n frunză" (Vasa Barbu, *Iepure în fir de grâu*, p. 63). Grâul este laitmotiv firesc în câmpia Voivodinei; funcționalitatea lui se metamorfozează estetic, devenind metaforic suport al slovei: „Scriu cu cerneală invizibilă/ în lungul paiului de grâu"(idem, *Cerneala invizibilă*, p. 64), iar combustia provocată de această întâlnire ridică spre ceruri, conservând salvator, efemeritatea trăirii.

Amenințarea decapitării arborelui peren este resimțită ca o amenințare la adresa ființei şi a ființării ei, astfel că poezia devine o incantație întru transformarea uneltei destructive în obiectul-țintă al distrugerii:

> Secure/cu coada de genune/ opreşte-te-n hăurile tale/ chiar dacă vei cădea/ atunci cazi mai bine/ în basmul unde/ coada securii se preface/ în brad mirositor/ ațintit cu ochii de la stea la stea/ de la dor la dor (Corneliu Bălică, *De la stea la stea*, p. 84);

stejarul şi bradul sunt arbori ai longevității care captează panteist pulsațiile vieții, nu simplu decor vegetal: „Se revarsă spiritul în scoarța stejarului/ ca-ntr-o cupă imensă" (Eugenia Bălteanu, *Povestea poveştii*, p. 89). Alături de arborii puternici, ai demnității naturii, salcâmul este momentul omenescului sentiment de vulnerabilitate, de fragilitate într-o lume din a cărei istorie ar vrea să facă parte: „Să fie/ să fie numai drum deschis/ spre salcia aplecată/ spre pământul moale şi veşted/ cu gust de lemn ars/ incandescent./ Să fie" (Idem, *Să fie numai*, p. 90). Copacul cosmic apare în forma degradată a stufărişului, scenă a morții trist-groteşti, amenințând echilibrul ori chiar semn al unui dezechilibru deja instalat: „Căprioara rănită de braconier,/ undeva, în pădurea din Nisipurile Deliblății,/ muri în stufăriş cu gura-n vânt,/ pe valurile colinelor dintre Nicolinț şi Alibunar" (Simion Drăguța, *Ospățul,* p. 143). În locul esențializării unitare, fructul poate semnala existența unui moment al disipării unității gata petrecute, un dezechilibru interior ori social: „Merele, într-o parte a mărului, s-au perpelit,/ În cealaltă parte, mărul e iarăşi înflorit/ şi mult, prea mult şi pretutindeni lumea s-a fost învrăjbit" (Ion Marcoviceanu, *Cronici viitoare*, p. 177).

Un adevărat imn închinat rodirii vegetalului, germinației pământului în strânsă legătură simbolică cu ideea de feminitate este poezia *Țărancă* (p. 247) a Floricăi Ştefan. Umanul se profilează peste natura în coacere până la contopire; ființă, brazdă şi presimțirea rodului devin una: „Până la brâu eşti îngropată-n țărână/ şi pasul ți se împiedică de brazdele/ şi în grâul încolțit./ Până la umăr vin râurile cu trestiile/ şi floarea-soarelui". Ritmul contopeşte gradat femeie şi brazdă în amestecul regnurilor condiționate de țărână: „Până la urechi se urcă valul de grâu desculț/ cu cuiburile prepeliței/ şi vaierul holdei./ Până în creştetul ființei/ se urcă valul negru al țărânii".

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

Alternanța cromatică, dinamismul dat de verbe îi traduce ipostazele ciclice ale morții şi reînvierii: „Ară în lung şi lat,/ țărâna râde în negru./ Seamănă în lung şi-l lat/ țărâna râde în verde./ De-i culegi aurul –/ râsul negru îi rămâne pe obraji". Nicio etapă nu este ferm delimitată de cealaltă, viața anunță moartea, iar aceasta rodul ce va să vină. „Cărările verzi ale ierbii" din poezia *Numai dragostea* (p. 251) odihnesc ființa ostenită de mersul prin sinuozitățile vieții, estompând alienările.

În mituri şi legende, arborele cosmic simbolizează universul ori coloana care sprijină lumea, miracol care conferă nemurirea celui care îi gustă fructele. Acestea reiau, într-un fel sau altul, teoria centrului prin care arborele este izvorul vieții şi al sacralității, al cunoaşterii (mărul biblic) binelui şi al răului. Aşa cum vegetalul urmează un parcurs ciclic, inițiatic, şi „existenței de ieri, profană şi iluzorie, îi succede o existență nouă, reală, durabilă, eficace" (Eliade 1992: 349). Prin Arbore, divinitatea se revelează în cosmos şi este izvorul regenerării vieții fără de moarte, sursă către care omul se îndreaptă, nutrindu-şi visul cu privire la propria-i nemurire. În numeroase tradiții, imaginea soarelui este legată de aceea a arborelui, reprezentat ca fructul arborelui lumii. El îşi părăseşte arborele la începutul unui ciclu, pentru a se reîntoarce la sfârşitul lui. Raportată la simbolismul biblic al Paradisului terestru (Guénon 1997: 357), nemurirea nu este dată de o licoare extrasă din arborele vieții, ci chiar din fructul său, fiind vorba, de fapt, despre hrana nemuririi. Arborele marchează destinul circular al umanității: el este pomul cunoaşterii din care gustă cuplul adamic, având acces la bine şi la rău, dar are şi rolul anulării păcatului primordial, dat fiind faptul că lemnul unui copac s-a făcut crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul.

Floarea şi familia sa lexicală traduc un apogeu al farmecului, pregătindu-se să devină fruct ori să moară întru re-germinația ciclică a seminței; este şi aspra ori dulcea oboseală a efortului de a ajunge aici; este instrument defensiv sau agresiv pe care devenirea în mijlocul experiențelor vieții îl creează, astfel că verbul derivat este pus în context inedit: „Ziua care va veni/ Cu melci lacomi şi cu zgură/ Pe la-amiaz va obosi/ Va-nflori un dinte-n gură". (Idem, *Inscripție pe copită de cal*, p. 22). Fără a avea decât arareori farmecul egalabil cu cel al florii, frunza este superioară prin rezistență, acumulând, precum ființa umană, experiențe care o imunizează la lunecarea din vară în toamnă: „Deschidem ochii şi deja e seară/ Uităm de ziuă şi uităm de vară// Frunza oboseşte şi devine dură/ Uităm de dulceață şi uităm de ură" (Idem, *Dicționarul uitării*, p. 25). Elanuri romantice ale simbiozei trăire-natură traduc un simbolist sentiment de alienare; floralul se metamorfozează sub influența unei adânci triste ți, îşi pierde individualitatea, ca o epuizare a vieții:

> Florile se fac tot mai ciudate/ şi nu se mai disting după miros./ Par doar obiecte inventate/ fără sens, cu totul de prisos.// Mă opresc din drum în câte-un parc,/ şi m-apropii de un rămuriş,/ încercând cu grijă să-mi descarc/ sufletul de freamătu-i pieziş (Mihai Avramescu, *Golul mut*, p. 32).

Adânca durere, bagatelizată curativ, se transformă prin secrete alchimii: „De aici cerul ni se pare mai divin,/ îl vom putea închide într-o floare/ de pelin" (Nicu Ciobanu, *Totul putea începe altfel*, p. 111). Corespondența teluric – celest este sublimată floral, nu într-o construcție oximoronică, ci într-o viziune oximoronică, în care floarea nu mai e gingăşia, frumusețea, ci tristețea, amarul. Tot ea susține forța

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

supraviețuirii într-un mediu resimțit ca ostil, tensiunea „tânjirii" salvând imaginea de idilismul facil: „Trăiesc în cămin străin ca un leu în cuşcă/ iubesc plimbându-mă printre ziduri care muşcă./ […] Şi mai port în inimă cu gutui înflorit,/ îl aud cum bate şi trece/ prin poarta cerului albastru, unduit" (Simion Drăguța, *Gutuiul din inimă*, p. 141). Gutuiul-gutuia este un simbol poetic recurent – fruct aromat, specific doar anumitor zone, se coace cu greutate şi-şi păstrează miresmele până târziu, răsfățând ochiul cu virtuți estetice: „admirăm galbenul gutuiei pe masa de lucru" (Ionela Mengher, *Cuvinte II*, p. 196).

Dacă floarea simbolizează uneori efemeritatea farmecului juvenil, alteori ea captează şi păstrează emoții arhetipale, particularizate prin substantivul românesc „dor", cu semnificații complex şi posibil de tradus în alte limbi prin sintagme, şi mai puțin printr-o unică noțiune:

> Din *Anno Dominii Una Mie…* Aceasta/ Pendulează ziua botezată la amiază/ Drept *Ziua Dorului/* Aşa se cheamă/ Ziua unui dor misterios înaripat/ Ziua unui dor în floarea de salcâm/ eternizat (Ioan Baba, *Ziua dorului*, p. 37)

– floare cu valențe narcotice prin puterea miresmei, estompând granița dintre timpul obiectiv şi timpul subiectiv. Vegetalul serveşte drept decor al desfăşurării unei idile, cu vagi ecouri minulesciene, sublimând trăiri puternice în miezul unei vieți ardente:

> ne vor vedea iubiți/ Transpuşi/ În flori ce cresc din furii şi extaze/ Când singuraticii sărmani de noi/ Prin grânare lungi von treiera/ Vom savura tot mustul fermecat/ Acumulat pe-aleea dintre buze/ Pierduți la o agapă-n doi (Idem, *Agapă în doi*, p. 38)

sau ecou al aducerii-aminte dinspre un Banat idilic, aproape mitic, proiectat pe fundalul unei amintiri de grea nostalgie:

> În drum spre Banat/ Spune că şesul cu râurile-i verzi/ Pocneşte-n muguri de cireş/ Şi-n spice de grâu lăptoase/ Apoi ne mai întreabă// Când veniți în peisajul mirific/ Să lustruim cristalul anilor/ Şi-n strada mare de altădată (Idem, *Bilanțul anilor*, p. 41).

Lunecând din vară spre toamnă, natura merge în întâmpinarea unei presimțite renaşteri, autumnalul fiind resimțit ca sfâşietor de către eul poetic, natura nefăcând decât să repete un ciclu, străin naturii umane: „Prin ploaia de toamnă/ departe de turma mea/ lupii sfâşie la oi// În adâncul de pădure/ se usucă otrăvite/ fire-n frunzele de mure" (Lazăr P. Mălaimare, *Lupii*, p. 189). Preaplinul emoțional utilizează tot intermediari vegetali spre a se exprima: „Ochii leagănă trupul/ şi marea/ spre primăvara cu flori" (Idem, *Înflorire*, p. 191). Primăvara şi toamna sunt perioade de tranziție, trăind din tensiunile create la intersecția anotimpurilor şi specifice literaturii confesive, impregnate de emoție, claritatea iernii şi a verii fiind apanaje ale clasicismului.

Apogeul greu de miresme al vârstei feminine, aspirația spre puritate şi presimțirea declinului ce va să urmeze sunt captate în cupa regală a crinului:

> de ce mă cațăr, în neştire, pe spirala anilor/ şi mă opresc, o singură dată, la o albă/ floare de crin, ca o stea la o mie de ani./ Sau, poate, vrea din frunzişul anilor să-mi/ ridice o caldă, comodă şi moale statuie,/ care să mi se muleze perfect pe corp (Mărioara Baba Vojnović, *Dubla ființă a naturii*, p. 48).

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

Sau splendida imagine a aspirației la nirvana, după alternanța invazivă a emoțiilor-limită, olimpiană devenire întru vegetal:

> După atâta armonie şi atâta disperare, s-ar cuveni/ să-ți desprinzi urechea de pe boltă,/ să devii o câmpie doldora de flori,/ năpădită de un nor de albine,/ să fii râu de iubire trezit dimineața/ şi curgând dintr-o stea (Idem, *Cum ai putea deveni veşnic*, p. 51).

Invadator, dulce şi pur, fragilitate intangibilă şi consistență catifelat-cărnoasă, crinul este destinat altarelor (forma sugerează potirul sacru), având, în acelaşi timp, tulburătoare sugestii erotice. De altfel, „în Grecia antică, aproape toate divinitățile feminine apără vegetația: Hera, Demeter, Afrodita, Hermes" (Chevalier, Gheerbrant: 433), iar Persefona a fost răpită pe când culegea flori; ea este, de asemenea, o figurație simbolică însoțind imaginea lui Marte şi pe cea a lui Dionysos. Luxuriança sau austeritatea naturii traduc o anume stare interioară în familiarul peisaj de câmpie: „Predau singurătatea şi tăcerea./ Orele de practică/ le țin în câmpia săracă/ de flori de romaniță" (Vasile Barbu, *Profesorul altora*, p. 71). Flori somptuoase şi flori modeste, ele preiau preaplinuri şi abisuri, deopotrivă, ale contorsionării lăuntrice. Ioan Bălan schițează pasteluri nostalgice, minate de melancolie, ca în poezia *Dealul*, care „are-n brațe prunii pe coaste şirag/ Şi primăvara chilimul de flori" (p. 77). Cu sufletul împărțit între bucuria mundană a momentului şi retragerea în visare, el asociază motive florale trăirilor sale omenesc inegale: „Şi dacă-mpletit în flori de nalbe/ pasu-mi azi spre bucurii mă poartă –/ să las nepăsării zorile-mi albe/ şi să-nchid a visurilor poartă?" (*Azi*, p. 75). Alteori trece din registrul pastelului în cel al muzicalității simbolist-bacoviene, al naturii în disoluție, în care simbolul frumuseții, al farmecului îşi schimbă funcția, marcând prăbuşirea interioară, ce are ca primă etapă distanța afectivă:

> Spune-mi azi de ce/ ți-i fața, şi surâsul, rece/ ca petalele de jale/ sub pașii ce trec agale/ peste umbre de-amintire/ şi calcă în neştire/frunze răsfirate –/ durerile uitate,/ durerile toate,/ când la poarta zării lin/ triste ramuri de măgrin,/ dezgolite-n vânt de toamnă,/ şoaptele-şi înseamnă? (*Spune*, p. 80).

Dar nu lipsesc nici pastelurile jucăuşe, alcătuite în jocul gratuit al sonurilor şi formelor, uitând de abisuri interioare întru pura bucurie a desfătării ochiului: „Stau pe ramuri să pleznească muguri legănați de boare./ Soare cald şi iarba țese în grădină moi covoare" (Mihai Condali, *Dresorul*, p. 123) sau „Are frunza aspră lungă/ Şi cu ghimpi uscați pe dungă./ Florile – priveşte-aici,/ parcă-s nişte perii mici.// Şi la lumea dimprejur/ Se uită mereu mahmur/ Cu vreo gâză or țânțar/ Se-nțelege, însă rar" (Idem, *Scaiul*, p. 125) – poezie cu ecouri argheziene din poezia „boabei şi a fărâmei". Lumea basmelor este înecată în miresme tari, care facilitează lunecarea dinspre starea de veghe spre cea de vis, ca în poezia romantică: „În miresme de măgrin/ înflorit şi Cosânzeana,// doarme – acum cu fața-n sus" (Idem, *Cântec pentru somn*, p. 126).

Însoțind înălțările şi prăbuşirile, sevă a vieții, frunza căzând spre apus este lunecarea vieții spre altă vârstă, a căutării unei alte identități, fie că e vorba de o identitate la nivel personal ori la nivel de grup. Foşnetul ei stârneşte memoria colectivă a unei comunități, dar anunță şi amurgul ființei:

> Tremurătoare frunze cad spre apus./ Nimic important de consemnat/ În acest crepuscul/ Lipsit de identitate./ […] Tremurătoare frunze cad spre apus/

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

> familiarizându-ne cu jocul bizar al stelelor./ Uitasem foşnetul pădurilor seculare/ (ce se strecoară pe margine de scaun./ de nicăieri venind)./ […] În amurg despicăm în două/ Ecoul sfâşietor din munți./ Tremurătoare frunze cad spre apus (Eugenia Bălteanu, *Tremurătoare frunze*, p. 88).

Deşi iedera e simbolul articulărilor multiple şi robuste, ea devine semnul neputinței atroce, paralizând voința sub fascinația lunii: „Suferim cumplit/ şi măcinăm anevoios/ pământul din gură/ strivind pietrele sub picioare./ Iedera se-ncolăcise în jurul coapselor/ şi doar în nopți cu lună plină/ stăm în fața vitrinelor imaginare" (Idem, *Risipă de timp*, p. 91). Alteori căderea florilor se petrece în ritm celest, nu are nimic de-a face cu ideea de prăbuşire, ci, dimpotrivă, dă senzația unei nunți cosmice generate de o fericire fără limite: „Flori de cireş cad din cer/ Viața curge cântând prin tine" (Ion Miloş, *Există zile*, p. 210). Există o dorință a identificării şi a fixării, a rodului într-un spațiu urban alienant sau într-un spațiu în general resimțit ca alienant, pentru că „de obicei culturile minoritare duc cu sine complexul imposibilei pătrunderi în spațiul de cuprindere al culturilor mari" (Almăjan 2007: 30). Sămânța, rădăcina sunt motive literare ale găsirii locului şi rostului, ale fixării şi perpetuării, care transcend existența sterilă, lipsită de creativitate. Căutarea unui spațiu în care să existe plenar, dar nu prin excluderea Celuilalt, este un demers al artiştilor, conturat printr-o simbolistică antropologică:

> Ce cauți aici – ne-ntreabă iedera/ unde nu ți-e locul./ În fine, care-i rostul vremii/ risipite printre lanurile/ bulevardelor fără nume.// Din anii anilor ce vin/ poate vom extrage seva pământului/ proaspăt arat (Idem, *Presimțire*, p. 93).

Toposul cultural şi cel concret, geografic nu sunt mereu în concordanță; dacă se manifestă dorința întemeierii în spațiul sârb, întoarcerea se face în direcția culturii strămoşilor exemplari, ca în poezia dedicată de Nicu Ciobanu lui Eminescu, în care arborele cosmic şi floarea de tei au adevărată funcție antropologică şi de reînnodare a segmentelor memoriei culturale conturate etnic: „şi nu codrului de-argint al plaiurilor române/ ce-n a lor oglindă prezentul îşi piaptănă trecutul/ […] se pare că prea te-ai desfătat/ de mireasma cerului/ presărat cu tei în floare" (*Într-un ianuarie, Eminescu*, p. 113). Întoarcerea în atemporal şi legătura cu sacrul este imaginată în relația cu câmpia nesfârşită, cu întinderile panonice care dau senzația că timpul se dilată la nesfârşit: „Du-mă desfigurat prin câmpiile/ pline de săruturi nesfârşite./ Mistuieşte-mă-n timpul străvechi" (Pavel Gătăianțu, *Schițe pentru autoportret*, I, p. 171); soarele este zeitate păgână a cărei apariție sacralizează: „Îl poartă Sfinții pe verzile pajişti,/ peste câmpii îl poartă Sființii" (Idem, *Schițe pentru autoportret*, II, p. 171). Alături de copacul cosmic, câmpia funcționează ca un centru sacru la care, după inițierea labirintică în viață ori în viață şi moarte, se revine perpetuu. Floarea nu moare, ci este condiția seminței care va germina, aşa cum existența prezentului o presupune pe cea a oaselor strămoşilor: „Acolo iarba fără lumină creşte/ din oase/ cap la cap/ homogenizate-n gândul ce împietreşte/ floarea-n timp/ o viață prevesteşte/ cu țipete în colți de cleşte" (Aurel Mioc, *Câmp fluid*, p. 220).

Imagini originale creează Mariana Dan, în care verdele invaziv disimulează pericolul de o parte şi de alta a regnurilor, deconcertând: „F mai mare decât fapta/ şerpii dorm sus nepăsători/ dar limbile – fire de iarbă/ se-agață de o floare – şi ea verde –/ puzderie de ochi în iarbă stau/ înlemniți în fața coasei" (*F-verde*, p. 131). Şi

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

tot o imagine surprinzătoare, care demitizează prăbuşind în cotidianul prozaic delicateţea eterică a micilor rotualuri ale dragostei, pentru că iubita nu mai primeşte de ziua ei „nici un buchet de flori./ Ele s-au vestejit/ de propria putoare/ emanată de petalele roşii” (Miodrag Miloş, *Cadou*, p. 216).

Iarba depăşeşte funcţia de simplu decor, ea fiind vegetalul pe care se profilează flori, arbori, izbucnind ciclic cu forţa de neînvins a vieţii, puternică dicolo de aparenţa fragilă: „Sălbatică, deasă, cu pielea translucidă/ Se pleacă iarba în faţa căruţelor,/ A cailor, a cizmelor, îndrăzneaţă ca munţii,/ Mereu supusă,/ Noaptea şi ziua,/ Spălându-se sub fulgerele ploii” (Mărioara Ţ. Sfera, *Iarba*, p. 241); viaţa este atotbiruitoare pentru cei care au puterea ca „Din propria-ne groapă, ne ridicăm livezi” (Idem, *Rugămintea din urmă*, p. 245).

Floarea este simbolul feminităţii, tandră şi seducătoare, hipnotică, afrodiziacă, utilizată în practicile magice, apotropaice, în incantaţii, hipnotică sau tonică. În plan general, ea este „un simbol al principiului *pasiv*” (Chevalier, Gheerbrant: 55), dar şi al instabilităţii, firească pentru fiinţa umană supusă evoluţiei; frumuseţe trecătoare, fericire trecătoare, tinereţe caducă, farmec şi plăcere cu caracter finit, imagine asociată adesea cu cea a fluturelui. Simbolul propriu al fiecăreia este o însuşire secundară, căpătată fie într-un anumit spaţiu, fie cu caracter de generalitate. Mireasma florilor exprimă emoţie, fiecare parfum floral codifică diverse sentimente, concentrând ori, dimpotrivă, disipând.

Simbolistica vegetalului devine o continuă căutare a centrului, în spiritul marii căutări despre care vorbeşte Mircea Eliade şi care este întoarcerea spre noi înşine – atât de către omul arhaic, care păstrează o mai puternică nostalgie a refacerii relaţiei directe cu zeii, cât şi a omului modern, care visează, în momentele de oboseală generate de ritmul unei vieţi trepidante, la reintegrarea într-un spaţiu originar. Şi în lumea vegetală a poeziei „realitatea este structurată într-un mod distinct de sentimentul care vrea să se exprime liric, iar sentimentul, la rându-i, dobândeşte în chip creator consistenţă şi structură numai în figura realităţii care este obiectivarea lui” (Amado 1982: 18). În dihotomia spaţiu sacru / spaţiu profan, aceasta devine mediator al manifestării sacrului în realitate mai ales simbolistica verticalităţii, a înălţării spre cer, dar şi prin forţa de regenerare perpetuă. Simbolurile vegetale apar în general ca o codificare culturală a nemuririi, a învierii, a iniţierii (creanga de aur, salcâmul, ramurile de palmier în credinţele orientale), depăşind decorativul, iar semnificaţiile locale pe care le capătă într-o anumită cultură nu sunt izolate, ci în legătură cu valorile culturii universale, vorbindu-se, îndeobşte, despre mit ca despre substratul comun al umanităţii.

Bibliografie

Antologia poeziei româneşti din Serbia, coord. Ion Deaconescu, Ion Neagu, Pabcevo, Editura Europa / Craiova, Editura Libertatea, 2003.

Almăjan 2007: Slavco Almăjan, *Rigoarea şi fascinaţia extremelor*, Pancevo, Editura Libertatea.

Amado 1982: Alonso Amado, *Materie şi formă în poezie,* în româneşte de Angela Teodorescu-Martin, Prefaţă de Mihai Zamfir, Bucureşti, Editura Univers.

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)

Barthes 1980: Roland Barthes, *Imaginea semnului*, în vol. *Pentru o teorie a textului*, introducere, antologie şi traducere de Adriana Babeți şi Delia Şepeţean-Vasiliu, Bucureşti, Editura Univers.
Chevalier, Gheerbrant 1995: Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. III, Traducere de Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaş (coord.), Daniel Nicolescu, Doina Uricariu, Olga Zaicik, Irina Bojin, Victor-Dinu Vlădulescu, Ileana Cantuniari, Liana Repeţeanu, Agnes Davidovici, Sanda Oprescu, Bucureşti, Editura Artemis.
Eliade 1992: Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, Bucureşti, Editura Humanitas.
Eliade 1994: Mircea Eliade, *Drumul spre centru*, Bucureşti, Editura Univers.
Guénon 1997: René Guénon, *Simboluri ale ştiinței sacre*, traducere de Marcel Tolcea, Bucureşti, Editura Humanitas.
Liiceanu 2005: Gabriel Liiceanu, *Om și simbol. Interpretări ale simbolului în teoria și filozofia culturii*, Bucureşti, Editura Humanitas.

Symbolic Essentialities in the Poetic Imagology. The Romanian Poetry from Serbia

The paper analyzes the elements of vegetation as components of the cultural-symbolic anthropology which transform the concrete of the history in the equation regenerative life/reality. The utilization of the literary motifs of the nature in germination becomes a research of the Center capable to remake the relationship with the genuine space, cultural codification for the immortality, transgressing the decorative function. The tree, the flower, the grass, the seeds connect the life with the death, the cosmos with the telluric, the universal significances enriched in the local area. The epistemological relativism says that a culture can be interpreted and understood inside of his system of significations, but a literature belonging to a national minority its evaluate by report of at least two systems of significations – in stacked layers with the merged segments. Living in the cultural context of the other, cause a rich artistic manifestation, getting over the conventions in the meeting with the deep itself. The creative process and the process of reading and receiving it are more complex, especially in the past, because the present, in the frame of the globalized postmodernism vanishes more and more the differences. The literature of the minority ethnical group brings, also, the search, sometimes unconscious, of the roots.

BDD-V2617 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:51:51 UTC)